

Výroční zpráva projektu specifického výzkumu na rok 2016 – zakázka č. 2108

Název projektu: Pedagogická komunikace a interakce v rámci pedagogické praxe studentů

Specifikace řešitelského týmu

Odpovědný řešitel: doc. PaedDr. Martina Maněnová, Ph.D.

Studenti magisterského studia na PdF UHK:

Veronika Dopitová, P-ZS1, ID P131189, veronika.dopitova@uhk.cz; Vítanov 141, 539 01 Hlinsko v Čechách

Jakub Diblík, P-ZS1, ID P131078, jakub.diblik@uhk.cz; Na Bílé 1231, 56501 Choceň

Barbora Plačková, ID P131333, barbora.plackova@uhk.cz; Volárna 180, 28002 Kolín 2

Barbora Kafková, ID P131365, barbora.kafkova@uhk.cz; Chrášťanská 8, 161 00 Praha 6,

Celková částka přidělené dotace: 52 600,-

Stručný popis postupu při řešení projektu

Projekt byl zaměřen na analýzu vyučovacích hodin, které odučili studenti oboru Učitelství pro 1. stupeň základní školy v rámci praxe ze vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Praxe je v současné době monitorována na základě klasických hospitačních záznamů. Předpokládali jsme, že využití možností Flandersovy interakční analýzy hodin může vnést na praxe studentů další pohled a podrobně zobrazit pedagogickou komunikaci a interakci mezi studentem učitelství a žáky. Studenti tak budou moci vidět své vyučovací hodiny pod dalším úhlem pohledu, což by mělo vést ke zkvalitnění reflexe praxí.

Základním cílem bylo analyzovat vyučovací hodiny realizované studenty učitelství pro 1. stupeň ZŠ v rámci pedagogických praxí. Na tento základní cíl navazovaly cíle dílčí:

- Zjistit pohled studentů na záznamy vyučovacích hodin v rámci praxí.
- Využít strukturované pozorování pomocí metody FIAS jako další možnost analýzy výuky.

Sledovali jsme i sekundární cíle související se zapojením studentů:

- Podpořit přímý kontakt studentů učitelství se školním prostředím.
- Rozvíjet schopnosti studentů potřebné pro realizaci vědeckovýzkumných projektů (sociálně psychologické dovednosti při práci v terénu, kognitivní dovednosti při práci s informacemi).
- Podpořit diskuzi se studenty k dané problematice a získat prvotní poznatky ze spoluautorství psaného článku s následnou prezentací v odborném periodiku s vazbou na RIV.
- Předat a využít výsledky pro studenty Učitelství pro 1. stupeň ZŠ v rámci předmětu Průběžná pedagogická praxe, Praxe – prvouka, přírodověda vlastivěda.

Zapojení studenti natáčeli videozáznamy hodin odučených v rámci praxe Člověk a jeho svět. Celkem bylo pořízeno 17 videozáznamů, přičemž z těchto 17 záznamů se složilo celkem 13 vyučovacích hodin (některé vyučovací hodiny byly tvořeny až 3 dílčími videozáznamy). Studenti následně všechny hodiny analyzovali pomocí modifikované metody FIAS a pro analýzu vycházeli z 16 kategorií, které sledovali:

- U₁ - Učitel akceptuje žákovy pocity, žákovo chování, snaží se projevit sympatie konstruktivním způsobem.
- U₂ – Učitel hodnotí žáky pozitivně, vyslovuje pochvalná hodnocení o žákově výkonu, odpovědi, činu, vlastnostech nebo chování, povzbuzuje ho, žertuje, obecně souhlasí s žákovým výkonem.
- U₃ - Využívá, objasňuje, rozvíjí nebo akceptuje myšlenky navržené žáky. Učitel opakuje výrok žáka, aby zdůraznil jeho hodnotu a ostatní si ho mohli lépe zapamatovat. Učitel parafrázuje, modifikuje žakovu odpověď či komentář k danému tématu. Učitel shrnuje a upřesňuje žakovu repliku. Porovnává žákův výrok s jinými výroky (s vlastními nebo výroky žáků).
- U₄ – Učitel klade žákům otázky, které se týkají probíraného tématu, způsobu práce nebo organizačních záležitostí. Učitel klade otázky, na které chce opravdu znát odpověď, nejde pouze o řečnické otázky. Učitel se otázkami snaží stimulovat žáky.
- U₅ – Učitel vykládá, sděluje, vysvětluje učivo, uvádí své názory. Podává žákům informace nebo je seznamuje se svými postoji, hodnotovou orientací či názory. Učitel objasňuje, komentuje učivo. Do této kategorie jsme zařadili i ty části vyučovací hodiny, kdy učitel pustí žákům např. videoukázku či zvukovou nahrávku. Chápali jsme tuto činnost jako součást učitelova sdělení.
- U₆ – Učitel dává pokyny, příkazy. Učitelovy repliky, kdy organizuje činnost žáků.
- U₇ – Učitel kritizuje výkony, odpovědi, činy žáků či jejich chování. Učitel zdůvodňuje vlastní postupy, proč je třeba takto postupovat nebo se takto chovat, dodržovat stanovená pravidla. Učitel uplatňuje svou autoritu, chce změnit žákovo nevhodné chování nebo činnost.
- Z₁ – Žák klade dotazy, hledá oporu a pomoc u učitele.
- Z₂ – Žák klade dotazy, hledá oporu a pomoc u spolužáků.
- Z₃ – Žák sděluje, vysvětluje, uvádí své názory - „tlakem“ a působením učitele. Jedná se o odpovědi nehlásícího se žáka, jehož vyvolal učitel.
- Z₄ – Žák sděluje, vysvětluje, uvádí své názory – z vlastní aktivity a motivace. Jedná se o odpověď hlásícího se žáka nebo spontánní řeč žáka k danému tématu (např. sdělení vlastní zkušenosti, vlastního názoru).
- Z₅ – Žák řídí, modifikuje činnost druhých, poskytuje pomoc při činnosti druhého, druhých. Do této kategorie jsme zařadili např. předvedení prezentace žákem, činnost u tabule, kdy žák „učí“ spolužáky.
- Z₆ – Probíhá zřejmá skupinová práce, kdy žáci komunikují mezi sebou.
- Z₇ – Probíhá celotřídní diskuse.
- Z₈ – Žáci provádějí samostatnou učební činnost bez zjevné interakce.
- O₁ – Ticho nebo zmatek ve třídě, pauzy (nezřetelná komunikace).

Následně byla všechna získaná data statisticky a graficky vyhodnocena.

Splnění kontrolovatelných výsledků řešení

Výsledky výzkumu byly publikovány na konferenci ICERI 2016 v Seville (posterový příspěvek).

MANĚNOVÁ, M., DIBLÍK, J., DOPITOVÁ, V., KAFKOVÁ, B., PLAČKOVÁ, B. Teaching communication and interaction in the context of the teaching practice of students. In: 9th International Conference of Education, Research and Innovation, 2016. ISBN 978-84-617-5895-1. pp. 6730-6736.

Byly zadány dvě diplomové práce, které přímo souvisí s tématem:

Zadání Veronika Dopitová

Diplomová práce bude zaměřena na sledování pedagogické komunikace a interakce v rámci praxe studentů učitelství 1. stupně základní školy. V teoretické části práce bude vymezena základní terminologie vztahující se k tématu a popsán systém praxí v pregraduální přípravě učitelů 1. stupně základní školy. Empirickou část práce bude tvořit longitudinální výzkum, jehož předmětem bude sledovat vývoj minimálně z studentů po dobu minimálně tří semestrů.

Zadání Jakub Diblík

Diplomová práce bude zaměřena na sledování pedagogické komunikace a interakce v rámci praxe studentů učitelství 1. stupně základní školy. V teoretické části práce bude vymezena základní terminologie vztahující se k tématu a technický popis systému na analýzu vyučovacích hodin. Empirická část bude zaměřena kvantitativně a bude provedena a analýza minimálně 20 vyučovacích hodin.

Uvedte především publikace, které vznikly na základě řešení projektu. Dále uveďte, zda byly publikace

skutečně zadány do OBD s vazbou na RIV.

Přehled realizovaných výdajů:

- a) stipendia a jejich stručné zdůvodnění (Stipendia rozdělena dle původního předpokladu, každý student 3000,-. V průběhu projektu byla navýšena stipendia studentům, kteří se rozhodli pokračovat ve výzkumu o 2819,-. Celkově bylo na stipendia čerpáno 17638,-.)
- b) materiálové náklady 19413,- (kancelářské potřeby, optický válec do tiskárny na ÚPPE)
- c) náklady nebo výdaje na služby a jejich stručné zdůvodnění - konferenční poplatek 12971,75 Kč; tisk posteru 2118,00,-

Povinné přílohy:

- a) kopie publikačních výstupů
- b) výpis (export) z OBD – výsledky publikační činnosti podpořené projektem,
- c) vyúčtování dotace - „Výsledovka po účtech s pohyby“ z ekonomického informačního systému Magion

Datum: 29. 12. 2016

Podpis odpovědného řešitele

